

PODSTAWOWE ŹRÓDŁA DO BADAŃ NUNCJATURY GIOVANNIEGO BATTISTY LANCELLOTTIEGO W POLSCE 1622–1627

Treść: — I. Giovanni Battista Lancellotti — 31. Nuncjusz Apostolski w Polsce. — II. Skrócowa prezentacja źródeł. I. Przekazy źródłowe w archiwach rodziny Lancellottich w Lauro. 2. Odnalezione akta nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego. — III. Częściowe edycje akt nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego. — Zusammenfassung.

I. GIOVANNI BATTISTA LANCELLOTTI — 31. NUNCJUSZ APOSTOLSKI W POLSCE

W okresie 25 XI 1622 – 25 VI 1627, na podstawie decyzji papieża Grzegorza XV, Giovanni Battista Lancellotti (*1575 † 1655), biskup prestiżowej diecezji Nola w metropolii Neapolu¹, pełnił misję nuncjusza apostolskiego w Polsce². Był trzydziestym pierwszym z kolei posłem papieskim w Polsce (licząc w tym 10. „nuncjuszy mniejszych”) oraz ósmym, któremu przyszło rezydować w Warszawie jako nowej, od roku 1596, stolicy Rzeczypospolitej. Za staranność, szybkość realizacji powierzonych mu zadań jak i rozwijany przezeń styl pracy dyplomatycznej wielokrotnie spotkał się z pisemnym uznaniem ze strony papieża i kardynała Francesco Barberiniego sekretarza Stanu³, a ponadto w latach 1623–1631 król Zygmunt III Waza usilnie, choć bezowocnie, zabiegał o jego promocję kardynałską⁴.

¹ T. Fiłych, Diecezja Nola pod administracją biskupa Giovanniego Battisty Lancellottiego w latach 1615–1655, (artykuł złożony do druku).

² Tenże, Początki misji dyplomatycznej Giovanniego Battisty Lancellottiego, 31. nuncjusza apostolskiego w Polsce (1622–1627), *RT* 46: 1999 z. 4, s. 79–118.

³ Tenże, *Acta Nuntiaturae Polonae*, t. 22, vol. 1 (złożono do druku), (zawarte tam dokumenty cyt. — N.) N. 49 z 13 V 1623; N. 117 z 4 XI 1623; N. 118 z 4 XI 1623; N. 151 z 6 I 1624; N. 175 z 17 II 1624; N. 217 z 27 IV 1624 i N. 256 z 25 VI 1624; Tenże, Pół wieku służby Kościołowi Giovanniego Battisty Lancellottiego — nuncjusza apostolskiego w Polsce (1622–1627) (złożono do druku).

⁴ Tenże, Rekomendacje Zygmunta III Wazy w sprawie kardynatu Giovanniego Battisty Lancellottiego nuncjusza apostolskiego w Polsce w latach 1622–1627, *Nasza Przyszłość* 91(1999), (w druku).

KALENDARIUM Giovanniego Battisty Lancellottiego (1575–1655)

1575	20 XI 1575 ⁵ urodził się w Rzymie jako szóste dziecko Paola i Giulii Delfini
1604	ok. 1604 ukończył studia prawnicze na uniwersytecie w Perugii
1604–1605	pracuje na Watykanie jako abrewiator apostolski ⁶ i referendarz obydwu Sygnatur ⁷
1605	przed 15 VI 1605 kanonik bazyliki św. Piotra na Watykanie ⁸ od 15 VI 1605 gubernator Rimini ⁹
1606	od 12 VIII 1606 gubernator Faenzy ¹⁰ od 7 XI 1606 wicelegat Romanii z siedzibą w Rawennie ¹¹
1609–1610	od 9 X 1609 do 23 X 1610 wicegubernator Benewentu ¹²
1610–1613	od X 1610 do 14 XII 1613 gubernator Ankony
1613–1614	od 15 XII 1613 do 1 XII 1614 gubernator Kampanii Rzymskiej
1615	26 XI 1614 ¹³ mianowany biskupem diecezji Nola 15 I 1615 ingres i konsekracja na biskupa Noli przeprowadza wizytacje duszpasterskie całej diecezji
1615–1620	intensywnie rozbudowuje seminaria duchowne i rozwija życie zakonne
1622	przed 25 XI 1622 ¹⁴ mianowany nuncjuszem apostolskim listopad – grudzień 1622 — rozpoczyna podróż z Rzymu do Polski
1623	1 I 1623 ¹⁵ Florencja (Modena, Mantua) 17 I 1623 ¹⁶ Wenecja 10 II 1623 ¹⁷ Wiedeń

⁵ Lauro, APL, Notizie genealogiche 1570–1632, f. 1r.

⁶ H. Biaudet, Les nonciatures apostoliques permanents jusqu'en 1648, Helsinki 1910, s. 270.

⁷ Lauro, APL, Pergamene fasc. 25 nr 11 oraz B. Katterbach, Referendarii utriusque signaturae a Martino V ad Clementem IX et prelati signaturae supplicationem a Martino V ad Leonem XIII, Watykan 1931 p. 249 i K. Eubel, R. Ritzler, P. Sefrin u.a. (bearb.), Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi sive Summorum Pontifum — S.R.E. Cardinalium ecclesiarum antistitum series e documentis tabularii praesertim vaticani collecta — digesta — edita, t. 4: 1592–1667, Padua 1967², p. 260.

⁸ BV, Urb. Lat. 1073 f.327r oraz Lauro, APL, Elogium b.s. f. 4r.

⁹ BV, Urb. Lat. 1073 f.327r i 349r.

¹⁰ AV, Sec. Brev. 410 f.227r i 228v oraz BV, Urb. Lat. 1074 f. 434v.

¹¹ AV, Sec. Brev. 413 f. 130r.

¹² Lauro, APL, Inventario 1728 f. 55r i 1833 f. 3v.

¹³ Lauro, APL, pergamene fasc. 25, b.n.

¹⁴ Oryginal (cyt. — Or.): AV, Arm. 45, ms. 20 f. 151 r.

¹⁵ Or.: BV, Barb. Lat. 6583 f. 1r–v. Listy rekomendacyjne świadczą o planowanym dotarciu nuncjusza do Florencji w dniu 25 XI 1622 — Reg.: AV, Arm. XLV, 20 f. 151v–154v oraz do Modeny i Mantui w dniu 26 XI 1622 — Reg.: AV, Arm. XLV, 20 f. 156v–157v.

¹⁶ Or.: BV, Barb. Lat. 6582 f. 82r — wyjechał z Wenecji. Podróż do Wenecji wydłużyła się z powodu szerzącej się zarazy, która przez 20 dni blokowała także podróż kard. C. de Torresa (Reg.: BV, Barb. Lat. 6582 f. 3r).

¹⁷ Or.: BV, Barb. Lat. 6583 f. 2r; Reg.: Lauro, AL, Registro f. 4r.

	16 II 1623 ¹⁸ Mikulov na Morawach
	23 II 1623 ¹⁹ przybywa do Polski (Tyniec)
1623–1625	2 III 1623 ²⁰ – 12 IV 1623 ²¹ Kraków
	28 IV 1623 ²² –25 VI 1625 ²³ Warszawa
	11 VII 1625 ²⁴ – 31 X 1625 ²⁵ Bodzentyn k. Kiele
	2 XI 1625 ²⁶ Warszawa
1625–1626	6 XI 1625 ²⁷ – 17 XI 1625 ²⁸ Bodzentyn k. Kiele
	28 XI 1625 ²⁹ –1 X 1626 ³⁰ Warszawa
	14 X 1626 ³¹ – 20 X 1626 ³² Gdańsk
	24 X 1626 ³³ – 30 X 1626 ³⁴ obóz króla nad rz. Drwęcą
	9 XI 1626 ³⁵ – 2 XII 1626 ³⁶ Toruń — obrady sejmu zwyczajnego
1626–1627	18 XII 1626 ³⁷ – 25 VI 1627 ³⁸ Warszawa
1627	25 VI 1627 ³⁹ opuszcza Warszawę
1630–1631	przeprowadza synod w diecezji Nola
1640–1653	powiększa uposażenie seminarium duchownego w Noli
1643–1655	upiększa wnętrze katedry w Noli
1645	przeprowadza wizytację swej diecezji
1655	23 VII 1655 umiera w Noli ⁴⁰

II. SKRÓTOWA PREZENTACJA ŹRÓDEŁ

Mówiąc o nuncjaturze biskupa Noli mamy na uwadze ponad tysiąc różnego typu listów i dokumentów. Niestety na skutek procesu dziejów liczne dokumenty i korespondencja związana z życiem i działalnością Giovanniego Battisty Lancel-

¹⁸ Or.: BV, Barb. Lat. 6583 f. 3r; Reg.: Lauro, AL, Registro f. 4rv.

¹⁹ Or.: Lauro, AL, Arm. B 3a, fasc. R, 2, f. 3r–4r.

²⁰ Or.: BV, Barb. Lat. 6583 f. 9r; Reg.: Lauro, AL, Registro f. 4v.

²¹ Or.: BV, Barb. Lat. 6583 f. 21r.

²² Or.: BV, Barb. Lat. 6583 f. 22r; Barb. Lat. 6582 f. 105r (przybył w czwartek rano).

²³ Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 125r.

²⁴ Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 148r.

²⁵ Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 187r–189r.

²⁶ Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 190 r–v.

²⁷ Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 193 r–v.

²⁸ Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 198 r–v.

²⁹ Or.: AV, Nunz. Pol. 38 k. 4r–v.

³⁰ Or.: AV, Nunz. Pol. 39 k. 144r–145r.

³¹ Or.: AV, Nunz. Pol. 39 f. 150r–151v.

³² Or.: AV, Nunz. Pol. 39 f. 154r.

³³ Or.: AV, Nunz. Pol. 39 k. 157r–v–162r.

³⁴ Reg.: Org.: AV, Nunz. Pol. 39 k. 164r–166r.

³⁵ Or.: AV, Nunz. Pol. 39 k. 175r–176v.

³⁶ AV, Nunz. Pol. 39 k. 172r.

³⁷ Or.: AV, Nunz. Pol. 39 k. 183r–185r oraz 186r.

³⁸ AV, Nunz. Pol. 41 k. 86r–v.

³⁹ AV, Nunz. Pol. 41 f. 86r.

⁴⁰ Nola, Archivum Diecezjalne (cyt. — AD), Liber defunctorum I, II, III, f. 2v.

lottiego, nuncjusza apostolskiego w Polsce, częściowo uległy zniszczeniu, a częściowo zostały znacznie rozproszone. Aktualnie przechowywane są one w szeregu archiwów i bibliotek na obszarze bez mała całej Europy.

W ramach poniższej prezentacji odnotowano najpierw najważniejsze źródła zlokalizowane w archiwum rodzinnym Lancellottich, a następnie, po wskazaniu licznie zachowanych kopii instrukcji poselskiej Lancellottiego, omówione zostaną akta interesujące nas nuncjatury przechowywane aktualnie w zbiorach watykańskich, rzymskich, włoskich, a także w archiwach i bibliotekach na obszarze Polski.

1. Przekazy źródłowe w archiwum rodziny Lancellottich w Lauro

Część prywatnego archiwum nuncjusza została po jego śmierci włączona do rodzinnego archiwum książąt Lancellottich (*Archivio dei Principi Lancellotti* — AL) i aktualnie znajduje się na zamku Lauro w pobliżu stolicy diecezji Noli⁴¹. W momencie prowadzenia kwerendy zainicjowano tam prace na rzecz nowej inwentaryzacji akt, tak więc do dyspozycji pozostawały jedynie dwa fragmentaryczne inwentarze z roku 1728⁴² i 1833.

Odnalezione źródła zawierają pięć poniższych dokumentów, z których pierwsze dwa stanowiły oryginały instrukcji poselskich obowiązujących Lancellottiego. Był to najpierw oficjalny duplikat instrukcji poprzedniego nuncjusza Cosimo de Torresa z 30 V 1621, uwiarygodniony pieczęcią i podpisem kardynała Ludovico Ludovisiego, a następnie — zlokalizowany po raz pierwszy w dotychczasowej literaturze przedmiotu — oryginał instrukcji Giovanniego Battisty Lancellottiego z datą 14 XII 1622. Kolejny dokument to jedynie notatka stwierdzająca przechowywanie w Lauro kopii m.in. *facultates* nuncjusza z datą 26 XI 1622, których nie udało się jednak ustalić. Dwa inne źródła, to: oryginalny dokument notarialny, potwierdzający fakt dotarcia nuncjusza do Polski, a konkretnie do Tyńca w dniu 23 lutego 1623 roku, i wreszcie kodeks zawierający 305 rejestrowanych listów nuncjusza spośród 406 przezeń wysłanych w okresie od 10 II 1623 do 25 VI 1627 roku.

⁴¹ W tym miejscu pragnąłbym wyrazić swą wdzięczność wielu dalszym przedstawicielom rzymskiej rodziny Lancellottich, a w szczególności: J. E. księciu Pietro Lancellottiemu i Jego siostrze księżnej Lidii oraz J. E. senatorowi księciu Francesco Massimo Lancellottiemu za poświęcony mi czas i cenne wskazówki na etapie prowadzonej kwerendy.

⁴² Ich efektem był katalog całości akt oraz trzech poszczególnych szaf — zob. Lauro, APL: „Rubricellone di tutte le scritture che si contengano nell'Archivio dell'Ill. e Ecc. FAMIGLIA GINETTI ET LANCELOTTI composto da Cesare Gios.e Bianchi Archivista, L'anno MDCCXXIIX” f. VIII (indeks), 180; na jej karcie tytułowej sporządzono notatkę: „Inutile perché antica, non corrisponde alla nuova sistemizzazione dell'Archivio fatta nell'1833”. Ponadto poszczególne szafy miały odrębne inwentarze: „Rubricella dell'Armario A” f. IV, 87; „Rubricella dell'Armario B” f. IV, 62; „Rubricella dell'Armario C” f. 129.

2. Odnalezienie akta nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego

A. Ważniejsze kopie instrukcji poselskich nuncjusza

a. Kopie instrukcji z datą oryginału: „14 di Dicembre 1622”:

Biblioteca Universitaria di Bologna (BUB), w zespole **Relazioni e istruzioni politiche** (sec. XVI e XVII):

— Ms. 856 vol. III n. 22, f. 299r–322r;

Archivio di Stato di Firenze (ASF), w zespole **Archivio Mediceo**:

— Ms. V 4024, f. 176r–211v;

Biblioteka Czartoryskich w Muzeum Narodowym w Krakowie (BCz), w zespole „**Teka Naruszewicza**”:

— Ms. 113, ff. 1162, f. 1145r–1159;

Archivio di Stato di Roma (AS), w zespole **Archivio della famiglia Santa Croce**:

— Ms. 144, f. 78r–104v;

Biblioteca Nazionale Centrale di Roma (BNC), w zespole **Fondo Gesuitico**:

— Ms. 177, f. 425r–460v, a na f. 199r–227v — kopia instrukcji Cosimo de Torresa z 30 V 1621;

Biblioteca Vaticana (BV), w zespole **Borgiani Latini**:

— Ms. 32, f. 377r–395r;

Biblioteca Vaticana (BV), w zespole **Ottoboniani Latini**:

— Ms. 2725, f. 189r–199r;

Biblioteca Vaticana (BV), w zespole **Vaticani Latini**:

— Ms. 8631, f. 374r–557r;

Biblioteca dell'Accademia Nazionale dei Lincei e Corsiniana di Roma (BANLC), w zespole **Corsiniana**:

— Ms. 471, f. 164r–200v;

Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (BOss):

— Ms. 1257/II, f. 627r–675r.

b. Kopie z datą odmienną od oryginału: „10 di Dicembre 1622”:

Odnalezienie kopie „z drugiej ręki”:

Deutsche Staatsbibliothek Berlin (DSB):

— Ms. Ital. fol. 11⁴³, f. 683r–719r;

Biblioteca Nazionale di Firenze (BN):

— Ms. II II 426, f. 131r–168v;

⁴³ Kopię interesującej nas instrukcji odnotował Ludwig von Pastor — zob. t e n ż e, *Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters*, t. 13: *Geschichte der Päpste im Zeitalter der katholischen Restauration und des Dreissigjährigen Krieges*, t. Abteilung: Gregor XV (1612–1623), Urban VIII (1623–1644), t. Teil, Freiburg im Br. 1939⁸, s. 109, przyp. 3.

Biblioteca Capitolare Pescia (BCap):

— Ms. Scaff. XXIII, palch. III/IV op. 4 n. 4, f. 129r–153⁴⁴;

Biblioteca dell'Accademia Nazionale dei Lincei e Corsiniana di Roma (BANLC), w zespole Corsiniana:

— Ms. 472, f. 167v–194r;

Biblioteca Vaticana (BV), w zespole Barberini Latini:

— Ms. 5188, f. 211r–254v,

— Ms. 5203, f. 139r–180v;

Biblioteca Brancacciana di Napoli (BBR):

— Ms. VI A 18, f. 123r–172r.

Kopie bez daty:**Universitätsbibliothek Salzburg (UBS):**

— Ms. II 203, f. 40r–66v,

— Ms. M II 209, f. 196r–225r.

B. Akta nuncjatury Lancellottiego w zbiorach watykańskich, włoskich i szwedzkich

Spośród wielkiej liczby rozproszonych źródeł największa ich część, bezpośrednio dokumentująca wymianę korespondencji pomiędzy Sekretariatem Stanu a nuncjuszem, znajduje się w **Archiwum Watykańskim (AV)**, przy czym znaczna ich partia stanowi zespół akt **Nunziatura di Polonia**⁴⁵:

— Ms. 38, ff. 212; oryginały (oraz 3 kopie i 4 duplikaty) nuncjusza z okresu 2 I – 27 XII 1625;

— Ms. 39, ff. 194; na f. 1r–192v [brak f. 193rv] oryginały nuncjusza z okresu 14 I – 31 XII 1626;

— Ms. 40, na f. 5r–48v szyfrowane i rozszyfrowane oryginały nuncjusza z okresu 20 I 1626 – 17 III 1627;

— Ms. 41, na f. 1–81 i 86rv oryginały i jedna kopia listu nuncjusza z okresu 6 I – 25 VI 1627;

— Ms. 174A, na f. 3r–105r, 298 listów regestowanych Sekretarza Stanu do nuncjusza w okresie 14 X – 3 VI 1627;

— Ms. Add. 1, fasc. III [n. 1, bez paginacji], m.in. wśród kopii bulli i brewiów papieskich z lat 1216–1553 znajdujemy dokument z adnotacją: „Transumpto per

⁴⁴ Kopię tę odnotowuje Leżański i Mazzatinti, *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia*, t. 9, Forlì 1899, p. 124.

⁴⁵ L. Pásztor, *Segreto Vaticano. Estratto da Guida delle fonti per la storia dell'America Latina negli Archivi della Santa Sede e negli archivi ecclesiastici d'Italia*, *Collectanea Archivi Vaticani*, t. 2, Città del Vaticano 1970, s. 242–243. Inwentarz akt nuncjatury polskiej w Warszawie opublikował W. Męysztowicz — zob. *De archivio nuntiature Varsaviensis, Vaticani 1944 (Studia Teologiczne*, 12), ss. 1–99 (dla okresu XVI–XVII w.), s. 45–49; inwentarz syntetyczny; P. Savió, *De actis nuntiaturae Poloniae quae partem archivi secretariatus Status constituunt, Studia Teologiczne*, t. 13, ss. 156 (na s. 7–78 inwentarz polskiej nuncjatury, s. 79–156 zestawienie chronologiczne), przedruk Vaticani 1947.

mons. Nunzio di Polonia circa la religione de Cavalieri della Militia Christiana", w Rzymie u św. Piotra 23 II 1624;

— Ms. Add. 3, fasc. 2, [bez paginacji], dwa oryginały listów nuncjusza z 1626 i 1627 r.

Zespół **Armadi XXXVIII–XLV**:

— Ms. 20, f. 151v–194v zawiera zestaw 73 listów (z datami od 25 XI do 10 XII 1622) z rekomendacją papieża Grzegorza XV, a oddanych do dyspozycji nuncjusza Lancelottiego oraz internuncjusza Francesco Maria Cirioliego.

W tymże **Archiwum Watykańskim** (AV) od drugiej połowy XVI wieku do 1678 gromadzone były trzy serie brewiów, a w tym **Segreteria dei brevi** (Sec. Brev.). Znajdujemy tam oryginalne przekazy źródłowe dotyczące nominacji i uprawnień Giovanniego Battisty Lancelottiego od momentu rozpoczęcia jego misji nuncjusza apostolskiego w Polsce:

— Ms. 666, ff. 679, f. 67r–69v, 77v, 79r–80v, 145rv, 150v, 243v.

Zespół akt **Processus Consistoriales** powstał w roku 1563 w związku z procesami informacyjnymi nowo mianowanych biskupów. W zespole tym odnaleziono dokumenty dwunastu procesów informacyjnych, które Giovanni Battista Lancelotti przeprowadził w okresie trwania swej nuncjatury:

— w tomie 17 akta 2 procesów z roku 1623: na f. 446r–458 — Stanisława LUBIEŃSKIEGO mianowanego na diecezję łucką (23 IX – 5 XII 1623), a na f. 460–467v — Michała DZIAŁYŃSKIEGO przeznaczonego na diecezję warmińską (26 XI – 2 XII 1623);

— w tomie 18 akta 3 procesów z roku 1624: na f. 274–284 — Jana WĘŻYKA zamianowanego na diecezję poznańską (14 II – 2 III 1624), na f. 285–301 — Henryka FIRLEJA desygnowanego na diecezję gnieźnieńską (27 II – 20 V 1624) oraz na f. 471–490 — Jakuba ZADZIKA przeznaczonego na diecezję chełmińską (19 VIII – 22 VIII 1624);

— w tomie 19 akta 2 procesów z roku 1623 i 1624: na f. 173–188 — Andrzeja LIPSKIEGO zamianowanego na diecezję wrocławską (2 V – 11 V 1623) i na f. 284–301 — Achacjusza GROCHOWSKIEGO mianowanego na diecezję łucką (22 III – 26 III 1624);

— w tomie 23 akta 3 procesów z roku 1626 i 1627: na f. 850–863 — Macieja LUBIEŃSKIEGO desygnowanego na diecezję poznańską (20 XI – 2 XII 1626), na f. 367–383 — Jana WĘŻYKA zamianowanego na diecezję gnieźnieńską (20 XI – 2 XII 1626) i na f. 325–337v — Remigiusza KONIECPOLSKIEGO przeznaczonego na diecezję chełmińską (1–20 III 1627);

— w tomie 24 akta 2 procesów z roku 1626 i 1627: na f. 812r–820r — Jerzego TYSZKIEWICZA mianowanego na diecezję wileńską (12 III – 25 XII 1626) i na f. 601r–613r — Stanisława LUBIEŃSKIEGO przenoszonego na diecezję plocką (12 V – 20 V 1627).

W kolejnym rzymskim dykasterium, jakim była **Sacrae Congregationis Concilii** (Congr. Concilii), w tamtejszych dwóch seriach znajdujemy:

— Ms. Lib. XI litt. Congr. Concilii (1618–1626), f. 159rv i 204rv. — regesty listów adresowanych do nuncjusza Lancellottiego;

— Ms. Positiones 177, f. 151r–152r, 154r, 154r, 155r, 156r–157r, 158r–164r, 166r, 167r — dokumentacja procesu przygotowywania dekretu Kongregacji Soboru, dotyczącego uposażenia biskupów przenoszonych w Polskę, który papież ostatecznie podpisał 23 XII 1624 roku.

W **Archiwum Sacrae Congregationis Sacrorum Ritum w Rzymie (CSR)** znajdujemy m. in. dekrety kongregacji z lat 1622–1626 dotyczące Polski:

— Ms. „Decreta Con. SA. RITI AB. AN. 1622 — usque ad AN. 1626”, ff. 338, na f. I–XXVI: indeks m.in. dla wymiany korespondencji pomiędzy tym dykasterium a nuncjuszem Lancellottim;

— Ms. 5939 — minuta łacińskiego listu z posiedzenia Kongregacji Obrzędów w dniu 23 IX 1623;

— Ms. 7076 — oryginał łacińskiego listu nuncjusza Lancellottiego z datą Warszawa 2 III 1627 r.⁴⁶;

— Ms. 7147 — włoski oryginał listu nuncjusza Lancellottiego z datą Warszawa 9 VI 1627 r.⁴⁷

W **Bibliotece Watykańskiej (BV)**, w zespole **Barberini Latini**:

— Ms. 5963, na f. 69rv znajdujemy dwa listy adresowane do nuncjusza Lancellottiego z datą 18 II i 11 III 1623;

— Ms. 6007, na f. 276r–285v znajdujemy regesty korespondencji wysłanej nuncjuszowi Lancellottiemu w okresie od 14 do 30 XII 1623, które mają swoje dalsze odpowiedniki w zespołach BV, Barb. Lat. 6226 i 6258 oraz w AV, Nunz. Pol. 174A;

— Ms. 6226, na f. 1r–111r znajdujemy regesty listów dla nuncjusza w Warszawie z okresu 14 X 1623 – 19 VI 1627;

— Ms. 6258, na f. 40r–52r regesty listów do nuncjusza Lancellottiego z okresu 14 X – 30 XII 1623;

— Ms. 6334, na f. 37v, 91v, 135r, 224–225r i 284rv listy do nuncjusza Lancellottiego z okresu od 14 II – 13 X 1626;

— Ms. 6583, oryginały listów Lancellottiego z okresu 6 I 1623 – 18 IV 1625, w tym także 2 szyfrowanych (z 9 III i 9 IX 1625);

— Ms. 6600, kopia listu Lancellottiego z 22 II 1624 (f. 107rv) i oryginał listu sekretarza z tą samą datą (f. 108r–109v);

— Ms. 6621, na f. 71r–74v kopie korespondencji kardynała Ludovico Ludovisiego do nuncjusza Lancellottiego z okresu 6 XII 1622 – 1 VII 1623;

Pojedyncze listy zostały odnalezione w kodeksach: Ms. Capp 252 C (f. 47r i 90r) oraz Ms. Chigi L.III. 58 (f. 541r–542v).

⁴⁶ W. Gramatowski, *Polonika liturgiczne w Kongregacji Obrzędów 1588–1632: studium z dziejów Kurii Rzymskiej*, Rzym – Warszawa 1988, s. 225 — regest tego listu — n. 132, a następnie jego pełny tekst na s. 302–303.

⁴⁷ Tamże, s. 226 — regest tego listu — n. 133, a następnie jego pełny tekst na s. 303–304.

W **Archiwum Sacrae Congregationis de Propaganda Fide w Rzymie** (APF) przechowywane są najliczniejsze, po wytworzonych w Sekretariacie Stanu, akta i dokumenty związane z nuncjaturą Giovanniego Battisty Lancellottiego. W zespole **Scritture Originali riferite nelle Congregazioni Generali** (SOCG) znalezione zostały oryginały i kopie listów nuncjusza do kongregacji oraz poleceń udzielonych Lancellottiemu⁴⁸:

- Ms. 56, na f. 1r–58r korespondencja nuncjusza z 1626;
- Ms. 67, na f. 315r–329r korespondencja nuncjusza z okresu 9 XI – 21 IV 1627;
- Ms. 337, na f. 134r do 415v liczne listy nuncjusza Lancellottiego z okresu od 22 III 1623 do 12 V 1626;
- Ms. 386, na f. 70r–318v memorialy oraz relacje polskich biskupów i kapitul z okresu 6 II–30 V 1626, a na f. 314r–315v memorial Rusinów unitów wraz z listem nuncjusza Lancellottiego z datą 30 VI 1626.

Z kolei w zespole **Scritture riferite nei Congressi** (SC) istnieje seria **Visite e Collegi**, a tam w tomie:

- Ms. 1 znajdujemy na f. 42r list nuncjusza Lancellottiego z 29 IX 1623 roku oraz na f. 43r–44v załączoną kopię summariusza wizytacji seminarium w Braniewie z 16 VIII 1623; na f. 49r–55v — protokół z wizytacji seminarium w Braniewie, przeprowadzonej z upoważnienia nuncjusza.

Kolejną serię wyodrębnioną z zespołu „*Scritture riferite nei Congressi*” (SC) jest seria **Istruzioni diverse**. Liczy ona sobie tylko 2 tomy akt powstałych w latach 1623–1648. W pierwszym z nich, na f. 32rv, 93v–95r, 102v–105r znajdujemy 3 instrukcje udzielone nuncjuszowi Lancellottiemu z datą 7 V 1625 do 1626 roku, przy czym registr pierwszej z nich znajduje się również w serii *Lett. volg.* 4, f. 72r–v.

Przeprowadzona kwerenda pozwoliła ustalić, iż w dalszej serii **Lettere volgari** istnieje:

- Ms. 2, na f. 20rv, 24–26, 29, 39, 57r–58r i 72 registry listów okólnych jak i personalnych wysłanych także do kardynała Cosimo de Torresa i nuncjusza Lancellottiego;
- Ms. 3, na f. 1rv regist listu okólnego z dnia 9 IX 1623, a na f. 33r–211r szereg listów dla nuncjusza Lancellottiego, z których pierwszy pochodzi z dnia 14 V 1624;
- Ms. 4, registry listów kardynała Cosimo de Torresa i nuncjusza Lancellottiego (f. 175, 201);
- Ms. 5, registry listów nuncjusza Lancellottiego z 1625 r.

⁴⁸ Podstawowym źródłem informacji na temat Archiwum historycznego tej kongregacji jest inwentarz sporządzony przez jej długoletniego archiwistę księdza Nicola Kowalsky'ego OMI — *Inventario dell'Archivio storico della S. Congregazione „de Propaganda Fide”*, opublikowany w wersji włoskiej w roku 1961, a w wersji angielskiej we współpracy z J. Metzlerem — *Inventary of the Historical Archives of the Sacred Congregation for the evangelization of peoples „de Propaganda Fide”*, w serii: Pontificia Universitas Urbaniana Studia Urbaniana 18, Roma 1983, ss. 156. Z wcześniejszych opisów wspomnianego archiwum nadal bardzo użyteczną pozostaje publikacja E.F. Šmurflo, *Archiv Propagandy* (Rossija i Italia, t. 4), Leningrad 1927.

W wyżej wymienionym zespole *Scritture riferite nei Congressi* (SC) znajdujemy pierwszą serię, gdzie przechowywany jest kodeks Ms. „Moscovia, Polonia e Rutheni” (1624–1674), ff. 722, który na f. 451r zawiera autograf Francesco Ingoliego, sekretarza Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, do nuncjusza Lancellottiego, wysłany po 18 IX 1623.

Poszukiwania prowadzone w *Archivio Romano Societatis Iesu w Domu Generalnym Księży Jezuitów w Rzymie* (ARSI)⁴⁹ przyniosły poniższe efekty:

— Ms. Ep. NN 51A, ff. 530; na f. 36 tego indeksu znajdują się przekazy na temat regestów korespondencji nuncjusza Giovanniego Battisty Lancellottiego z 22 VI i 3 VIII 1624 oraz 14 III i 13 X 1626, które zapisano w języku włoskim i łacińskim na k. 261r, 263r, 292r i 301v;

— Ms. Ep. NN. 2, zawiera korespondencję Giovanniego Battisty Lancellottiego nuncjusza apostolskiego w Polsce z dnia 22 VI i 3 VIII 1624 oraz 14 III i 13 X 1626, zapisaną w postaci ponumerowanych regestów o numerach: 373, 387, 578 i 639.

W efekcie kwerendy zrealizowanej w *Archivio di Stato we Florencji* (ASF) ustalono, iż w serii *Carte Stroziane*⁵⁰ przechowywany jest kodeks:

— Ms. I 301, który na f. 1r–16r zawiera relację nuncjusza Giovanniego Battisty Lancellottiego z r. 1624.

W Archiwum Państwowym *Riksarkivet* w Sztokholmie (*Riksarkivet*) przechowuje się 145 teczek polskich archiwaliów⁵¹. W tekach nr 94–107 archiwalnego zespołu **EXTRANEA IX Polen** przechowuje się archiwum arcybiskupa gnieźnieńskiego Wawrzyńca Gembickiego z lat 1594–1624, a w **EXTRANEA 98**, w pozycie z literą „H”, przechowywane są między innymi dwa dobrze zachowane oryginały listów Giovanniego Battisty Lancellottiego do prymasa Wawrzyńca Gembickiego z 6 V 1623 i 6 I 1624.

C. Akta nuncjatury Lancellottiego w zbiorach polskich

Poszukiwania akt nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego były przeprowadzone we wszystkich archiwach państwowych, diecezjalnych, kapitułnych i prowincjalnych oraz w najważniejszych bibliotekach kościelnych i państwowych.

W *Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie* (AGAD) znajdujemy znany w literaturze przedmiotu zespół archiwalny **Nuncjatura Stolicy Apostolskiej** (AN). Aktualnie zawiera on dziesięć jednostek archiwalnych ze szczątkami akt nuncjatury z drugiej połowy XVII i XVIII wieku (z tego ostatniego tylko 4 księgi). Archiwalia związane z nuncjaturą Lancellottiego, opatrzone niegdyś

⁴⁹ E. Lamalle, *L'Archivio generale di un grande ordine religioso: quello della Compagnia di Gesù, Archivum Ecclesiae (Bollettino dell'Associazione Archivista Ecclesiastica* 24–25 [1891–1892]), n. 1, s. 89–120.

⁵⁰ Zob. m.in. R. Piattoli, *Le carte della cattedrale di Firenze (723–1149)*, Roma 1938, s. XV–XVIII.

⁵¹ E. Barwiński, *Sprawozdanie z poszukiwań w Szwecji, Przegląd Historyczny* (1914); A. Maczek, *Wyniki poszukiwań źródłowych dotyczących wojny polsko-szwedzkiej 1655–1660, Przegląd Historyczny* (1956).

sygnaturami **Arch. Nunc. 9** (1623–24) i **Arch. Nunc. 10** (1624–26), spłonęły w czasie Powstania Warszawskiego 1944 roku⁵².

W tymże archiwum znajduje się zespół archiwalny **Biblioteka Ordynacji Zamoyskich** (BOZ), który zawiera w serii **Archiwum Zamoyskich** nr 729 na f. 7r oryginalny listu Giovanniego Battisty Lancellottiego wysłanego z Warszawy 20 V 1625 r. do wojewody kijowskiego Tomasza Zamoyskiego.

Natomiast w tamtejszym zespole mikrofilmów znajdujemy 2 listy Lancellottiego, przesłane arcybiskupowi gnieźnieńskiemu Wawrzyńcowi Gembickiemu w latach 1623 i 1624, których oryginały przechowywane są w Szwedzkim Archiwum Państwowym w Sztokholmie — Riksarkivet.

W **Archiwum Prowincji Franciszkanów w Krakowie** (APFr) przechowywany jest kodeks: *Literarium continens dignissimam personarum primarium ut Summorum Ponticium, Regum Sacrarum Congregationum, Eminentissimorum Cardinalium, Sacrae Nuntiature (...) opera et studio Fratris Patris Antonii Rudzieński (...), Varsaviae MDCCXXXIX*, który na s. 382–383 zawiera łaciński list nuncjusza Giovanniego Battisty Lancellottiego wysłany z Warszawy w dniu 22 XII 1623 roku do Alessandro Patavina, komisarza apostolskiego reformatów.

Z kolei w **Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie** (AAWO) znajdujemy:

— w zespole archiwalnym **Acta Consistorii Varmiensis** — Ms. AB A 8, ff. 543, który na f. 502–507 zawiera kopię dyspensy od przeszkody pokrewieństwa, jakiej nuncjusz Lancellotti udzielił w dniu 20 V 1624 w Warszawie nupturientom diecezji warmińskiej;

— w zespole archiwalnym **Acta Capitularia** — Ms. AK Acta Cap. 4, gdzie na f. 103v–104v zachował się dekret wystawiony w dniu 18 III 1624 i 27 IV 1624, przesłany królowi Zygmuntovi III, w którym nuncjusz Lancellotti precyzuje zasady wyboru kanoników warmińskich w związku ze sporem tamtejszej kapituły z biskupem Janem Albertem [Wazą]. Odpis tego dekretu zachował się także w odrębnym zespole tamtejszego archiwum: **Miscellanea Varmiensia**, w Ms. AK Ab 111/I na f. 56r–57r, w protokole z posiedzenia kapituły odbytej w dniu 6 V 1624.

Natomiast w **Bibliotece Narodowej w Warszawie** (BN), w **Zakładzie Rękopisów**, odnaleziony został rękopis Ms. III 6614/3, który na f. 157v–158 posiada oryginalny listu Mikołaja Spytki Ligęzy, senatora i kasztelana sandomierskiego, do nuncjusza Lancellottiego z datą 30 VII 1624.

Ponadto w **Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Krakowie** (BPAN Kr) znajduje się zespół archiwalny **Teki Rzymskie** (TR). Są to materiały zebrane i opracowane przez Ekspedycję Rzymską w latach 1886–1918⁵³. Odnalezione dokumenty, dotyczące nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego, zostały

⁵² A. Stębel, *Składowiska archiwów i bibliotek warszawskich w okresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, t. 1: *Archiwum Główne Akt Dawnych*, Warszawa 1957, s. 309–311.

⁵³ J. Korzeniowski, *Catalogus actorum et documentorum res gestas Poloniae illustrantium, quae ex codicibus manu scriptis in tabulariis et bibliothecis Italicis servatis, Expeditionis Romanae cura, 1886–1888, deprompta sunt*, Cracoviae 1894 — znajduje się tu katalog dla Tek Rzymskich 1–40.

zdeponowane w tekach nr 49 i 61, a ich zawartość jest efektem kwerend prowadzonych w latach 1891–1918⁵⁴:

— Ms. 8390 — TR 49, ff. 324; na zawartość tego tomu akt składają się odpisy wykonane w latach 1891–1893 z następujących źródeł: „Bibl. Barberini LXV–21, tom bez sygnatury i LXX–55 [czyli aktualnie BV, Barb. Lat. 6226 — w TR na k. 148–232: odpisy i streszczenia zawartej w nim korespondencji z lat 1623–1628]; AV, Borghese II.427, II.358; tamże Nunz. Pol. 44, 175: listy (instrukcje) kardynałów sekretarzy stanu do nuncjuszów w Polsce 1609, 1612, 1614–1617, 1623–1632”. Ponadto streszczenia i ekscerpty dotyczące także G. B. Lancellottiego z roku 1623 (17), 1624 (67), 1625 (29), 1626 (24), 1627(13);

— Ms. 8401 — TR 61, ff. 362; na zawartość tego tomu akt składają się streszczenia, ekscerpty i pełne odpisy wykonane w latach 1891–1892, a które pochodzą z następujących źródeł: „AV, Nunz. Pol 38, 39, 40 (cifre), 41; BV, Barberini, tom bez ustalonej sygnatury [dotyczy BV, Barb. Lat. 6583]: normalne i szyfrowane listy nuncjusza G. B. Lancellottiego z r. 1623, 1624 (108), 1625 (73)”;

— Ms. 2256 — (Księga pamiętnicza Jakuba Michałowskiego t. 6), na k. 388v–389 list Giovanniego Battisty Lancellottiego z r. 1627 (najprawdopodobniej już po nuncjaturze [!]).

W efekcie przeprowadzonej kwerendy w **Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Raczyńskich w Poznaniu** (BRacz) znaleziony został jeden interesujący nas kodeks:

— Ms. 31; zawartość woluminu stanowią dobrze zachowane oryginały i odpisy XVII-wiecznych źródeł (które nie podają jednak nazwiska nadawcy oraz daty wysyłki, a tego problemu nie rozwiązał żaden z istniejących katalogów)⁵⁵. W kręgu adresatów kościelnych znajdujemy także nuncjusza Lancellottiego — k. 62v, 64v, 67v, 70v. Analiza porównawcza tych czterech rękopisów, przeprowadzona przez autora, pozwoliła ustalić, iż w dwóch przypadkach są to kopie korespondencji Stanisława Łubieńskiego, elekta kapituły łuckiej, do nuncjusza Lancellottiego, wysłanej z klasztoru tynieckiego po 2 I 1624 i 10 IV 1624⁵⁶.

Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie (BUW) przechowuje:

— Ms. nr 55; zawartość woluminu stanowią oryginały i kopie korespondencji i dokumentów Stanisława Łubieńskiego, biskupa łuckiego i opata tynieckiego z lat 1570–1625, który w okresie 1623–1625 prowadził spór z biskupem Andrzejem Lipskim odnośnie podziału dochodów z biskupstwa łuckiego w czasie tzw. „Annus gratie” — k. 64–74, 76v–91, 95–96, 98–99 i 104v–105. Ponadto znajdujemy w nim na k. 70v, 72rv, 74v, 88v–91v listy do nuncjusza Lancellottiego z 1624 roku: jeden z dnia 11 I, dwa z 30 III, a następne z 10 IV i 9 V;

⁵⁴ B. Bieliński, *L'Esposizione Romana dell'Accademia Polacca di Scienze e Lettere nel 1886*, *Archivio della Società Romana di Storia patria* (1977), t. 100, s. 129–134; Tenze, I. Polacchi nell'Archivio Vaticano e il primo trentennio dell'Esposizione Romana (1886–1916) (con una bibliografia sommaria), w: *L'Archivio Segreto Vaticano e le ricerche storiche*, a cura di Paolo Vian, Roma 1983, s. 37–63.

⁵⁵ M.E. Sosnowski, L. Kurtzmann, *Katalog Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu*, t. I, Poznań 1885 (sygnatury 1–359). Indeks w t. 3; A. Warschauer, *Die Manuskripte und Urkunden der Raczyńskich Bibliothek*, *Zeitschrift der Historischen Gesellschaft für die Provinz Posen I* (1885), s. 296–302; K. Aland, *Die Handschriftenbestände (...)*, Berlin 1956, s. 51–52.

⁵⁶ Kopia: Warszawa, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Ms. 58, f. 70v i 72rv.

— Ms. nr 58; w części pierwszej, która zawiera listy adresowane do Lwa Sapiehy, hetmana wielkiego litewskiego i wojewody wileńskiego, na k. 85 znajdujemy oryginal listu nuncjusza apostolskiego Giovanniego Battisty Lancelottiego z dnia 26 VIII 1626. W tymże kodeksie na k. 9 i 10 znajdujemy dyspensę od postu dla Jana Stanisława Sapiehy, sygnowaną przez nuncjusza Lancelottiego w Warszawie dnia 2 III 1624.

W Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (BOss) przechowywany jest kodeks Ms. 223/II, który na k. 295–296 posiada włoskojęzyczną kopię dokumentu potwierdzonego przez nuncjusza Lancelottiego z datą 26 II 1624.

III. CZĘŚCIOWE EDYCJE AKT NUNCJATURY GIOVANNIEGO BATTISTY LANCELOTTEGO

Wypada tu tylko podkreślić, iż pomimo nasilającej się w ostatnich stuleciach dynamiki publikacji źródeł dotyczących nuncjatury apostolskiej w Polsce, zawierają one jedynie znikomy procent całości zbiorów odnotowanych powyżej. Bardzo często publikacje te bywały jedynie fragmentarycznym i mało wartościowym opracowaniem dokumentu. Ta uwaga dotyczy także dotychczasowej publikacji akt nuncjatury Lancelottiego.

Poniżej odnotowujemy jednak wszystkie te dzieła, w których opublikowano źródła dotyczące interesującej nas nuncjatury, i to nawet wówczas, gdy podjęto ten wysiłek wyłącznie dla jednego tylko dokumentu i tylko we fragmentach lub nawet w regestach:

- Augustyniak — Sokołowski — Spisek orleański w latach 1626–1628, opr. U. Augustyniak i W. Sokołowski, Warszawa 1990, s. 144–145 i 153–156.
- Dragonetti de Torres — A. Dragonetti de Torres, Lettere inedite dei cardinali de Richelieu, de Ioyeuse, Bentivoglio, Baronio, Bellarmino, Maurizio di Savoia ed altri e due lettere autografe di Torquato Tasso dirette ai cardinali Ludovico e Cosmo de Torres con i fac-simili degli autografi, Lacquila 1929, s. 160–182.
- Gramatowski — Wiktor Gramatowski, Polonika liturgiczne w Kongregacji Obrzędów 1588–1632: studium z dziejów Kurii Rzymskiej, Rzym — Warszawa 1988, s. 213, 225–226, 302–304.
- Haluščynskij-Welykyj EIVR — Epistolae Iosephi Velamin Rutskyj metropolitae Kioviensis catholici (1613–1637), collegerunt, adnotationibus illustrarunt et introductione auxerunt R.P. Thedosius T. Haluščynskij et P. Athanasius G. Welykyj OSBM, Romae 1956, (Analecta OSBM, series 2, sectio 3), s. 101–102.
- Hofmann, OC III — P.G. Hofmann, Der hl. Josaphat, *Orientalia Cristiana* 3: 1925 nr 12, s. 2; 235.

- Kulczyński, SER — Ignacy Kulczyński, *Specimine Ecclesiae Ruthenicae de anno 1733*, Romae, 2 ed. a J. Martinov, Bruxelis 1859 s. 234–235; 238–240; 242–243.
- Rykaczewski II — Erazm Rykaczewski, *Relacye nuncyuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*, t. 2, Poznań 1864, s. 116–139; 156–178.
- Susza CV — Jakub Susza, *Cursus vitae...* B. Josafat Cuncevicii, ed. Martinov, Parisiis 1865 s. 153–154; 161.
- Šeptyckyj MUH I — *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit metropolita Andreas Šeptyckyj, t. 1: 1075–1623, Romae 1964, s. 337.
- Šeptyckyj MUH II — *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit metropolita Andreas Šeptyckyj, t. 2: 1624–1648, Romae 1965, s. 2–28.
- Šeptyckyj MUH IX–X — *Monumenta Ucrainae Historica*, collegit metropolita Andreas Šeptyckyj, t. 9–10: 1075–1632 (supplementum), Romae 1971, s. 361–598.
- Šmurlo SSOO — Eugene Šmurlo, *Le Saint-Sige et l'Orient Orthodoxe Russe 1609–1654*, Prague 1928, s. 12–17, 42–44.
- Szteinke — Anzelm Janusz Szteinke, *Kościół Świętego Antoniego i klasztor franciszkanów-reformatów w Warszawie 1623–1987*, Kraków 1990, s. 473–474.
- Theiner VMPL III — *Vetera Monumenta Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia*, edit Augustinus Theiner, t. 3: A Sixto PP V usque ad Innocentium PP XII, 1585–1696, Romae 1863, s. 371–372; 374.
- Turgenew II — Aleksander Ivanovič Turgenew, *Historica Russiae Monumenta, ex antiquis exterarum gentium Archivis et Bibliothecis deprompta*, t. 2: *Scripta Varia ex Secreto Archivio Vaticano et aliis Archivis et Bibliothecis Romanis excerpta continens, inde ab anno MDLXXXIV ad annum MDCCXIX*, Petropoli 1842, s. 208–209.
- Welykyj EM I — *Epistolae metropolitaram archiepiscoporum et episcoporum Josephi Velamin Rutskyj*, wyd. Theodosius T. Haľuščynskyj, Athanasius G. Welykyj, t. 1, Romae 1956, (*Analecta OSBM*, series 2, sectio 3), s. 127–128, 183–184.
- Welykyj LE I — *Litterae episcoporum historiam Ucrainae illustrantes (1600–1900)*, collegit, paravit, adnotavit editonemque curavit P. Athanasius G. Welykyj OSBM, t. 1: 1600–1640, Romae 1972, (*Analecta OSBM*, series 2, sectio 3), s. 107.
- Welykyj LNA IV — *Litterae nuntiorum apostolicorum historiam Ucrainae illustrantes (1550–1850)*, collegit, paravit, adnotavit editonemque curavit P. Athanasius G. Welykyj OSBM, t. 4: 1621–1628, Romae 1960, (*Analecta OSBM*, series 2, sectio 3), s. 77; 80–271.
- Welykyj LPF I — *Litterae S. C. de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarusjae spectantes*, wyd. Athanasius G. Welykyj, t. 1: 1622–1670, Romae 1954 (*Analecta OSBM*, series 2, sectio 3), 6–9; 14–16; 19–52.

Welykyj S. Josafat I — Sanctus Josaphat Hieromartyr: documenta romana beatificationis et canonizationis, wyd. Athanasius G. W e ł y k y j, t. I: 1623–1628, Romae 1952, s. 21; 25–26; 32–35; 37–41; 47; 49; 56.

* * *

Po stu latach od nieudokumentowanego otwarcia polskiej nuncjatury, a po bez mała siedemdziesięciu jej funkcjonowania jako stałej, rezydencjalnej placówki dyplomatycznej zlokalizowanej najpierw w Krakowie, a po roku 1596 w Warszawie, trzydziestym pierwszym z kolei nuncjuszem papieskim w Polsce był biskup diecezji Nola w południowych Włoszech Giovanni Battista Lancellotti, do chwili obecnej praktycznie nieznany we włoskiej i europejskiej literaturze.

Powyższa sytuacja panująca we wspomnianej historiografii znajduje swą niekorzystną kontynuację również w dotychczasowych polskich opracowaniach historycznych, gdzie jak dotąd bardzo rzadko sięgano po źródła w postaci akt nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego, a jeżeli już to miało miejsce, to czyniono to w sposób pośredni, wykorzystując jedynie odpisy, streszczenia i ekscerpty źródeł zgromadzonych w dwu nieopublikowanych tzw. „Tekach Rzymskich”. Należy jednak żywić nadzieję, iż powyższa publikacja przyczyni się po części zarówno do większego zainteresowania tą cenną kategorią źródeł, jak i pośrednio wpłynie na korzystną zmianę w zakresie bazy źródłowej polskiej historiografii, i w efekcie wniesie nowe światło, i to nie tylko do dziejów dyplomacji papieskiej w Polsce.

DIE HAUPTQUELLEN ZUR FORSCHUNG DER NUNTIATUR VON GIOVANNI BATTISTA LANCELOTTI IN POLEN 1622–1627

ZUSAMMENFASSUNG

Nach über einhundert Jahren seit der unbeurkundeten Eröffnung der päpstlichen Nuntiatur in Polen und nach fast siebenzig Jahren ihrer ununterbrochenen Existenz als ständige diplomatische Vertretung mit dem Sitz zuerst in Krakau und dann nach 1596 in Warschau wurde zum nächsten, damals schon einunddreißigsten Botschafter des Papstes Giovanni Battista Lancellotti (*1575 † 1655), Bischof der Diözese Nola in Süditalien gewählt. Seine Person bleibt den polnischen und italienischen Historikern eigentlich bis heute unbekannt. Giovanni Battista Lancelotti gehörte zu den Kreisen der an dem königlichen Hof akkreditierten päpstlichen Abgesandten, für die sich der polnische König Sigismund III. Wasa mit grosser Entschlossenheit über 8 Jahre lang um die Beförderung zum Amt des Kardinals bemühte.

Der Verfasser des oben erwähnten Beitrags befasst sich mit der kritischen Edition von den Akten der päpstlichen Nuntiatur in Polen, sowie bereitet die erste Monographie über die diplomatische Mission von Giovanni Battista Lancellotti vor. Neben einigen anderen Veröffentlichungen ist der Artikel eine knappe Vorstellung reicher Quellenbasis zur Erforschung der Tätigkeit Lancelottis als päpstlichen Abgesandten in Warschau.

Aus der Zeit der Nuntiatur des Bischofes von Nola sind über eintausend diverser Briefe und Dokumente erhalten geblieben, die heutzutage in einer Reihe von mehreren Archiven und Bibliotheken auf dem Gebiet des ganzen Europas aufbewahrt sind. Viele wurden aber im Laufe der Geschichte teilweise zerstört, teilweise in vielen Ländern zerstreut.

Im Rahmen der oben erwähnten Ausarbeitung werden zuerst die wichtigsten, in dem Familienarchiv von Lancellottis aufbewahrten Quellen vermerkt. Danach weist der Autor auf die mehreren Kopien von den Abgeordneteninstruktionen Lancellottis hin und stellt die Akten seiner Nuntiatur vor, die jetzt in den italienischen und polnischen Bibliotheken und Archiven zu finden sind.

Am Ende seines Artikels stellt der Verfasser die Teileditionen von Akten der Nuntiatur Giovanni Battista Lancellottis zusammen und verleiht seiner Hoffnung Ausdruck, dass seine neueste Ausarbeitung zum größeren Interesse an diesen wichtigen Quellen beitragen und besserem Kennenlernen der Geschichte der päpstlichen Diplomatie in Polen dienen würde.